

**«ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ
ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ**

**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍԱԿՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2023**

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ

Ստեղծագործական ունակությունների
զարգացումը մաթեմատիկայի դասաժամին

ԱՌԱՐԿԱ

Մաթեմատիկա

ՀԵՂԻՆԱԿ

Արմենուհի Ռաֆիկի Թառոյան

ՄԱՐԶ

Երևան

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Գ. Մահարու անվան հ. 176 հիմնական դպրոց

Բովանդակություն

Ներածություն	3
Գլուխ 1. Ստեղծագործական կարողությունների զարգացում մաթեմատիկայի դասերին5	
Գլուխ 2. Դպրոցականների ստեղծագործական երևակայությունը զարգացնելու ուղիներ	9
2.1 Ինտելեկտուալ խաղեր՝ որպես անձի զարգացման միջոց	13
2.2 Ստեղծագործական խաղեր՝ որպես անձի զարգացման միջոց.....	14
2.3 Արդյունքների վերլուծություն.....	16
Եզրակացություն և առաջարկություններ	18
Գրականության ցանկ	20

Ներածություն

Այսօրվա ամենակարևոր հարցը հետևյալն է. «Ինչպե՞ս սովորեցնել»: Ինչպե՞ս ներառել սովորողներին կրթական և ճանաչողական ստեղծագործական գործունեության մեջ, որպեսզի նրանք ինքնուրույն «բացահայտեն» նոր գիտելիքներ և այն չստանան ուսուցչից պատրաստի տեսքով:

Խնդրի կարևորությունը՝ սովորողների ստեղծագործական ներուժի զարգացումը, պայմանավորված է երկու հիմնական պատճառով.

- Դրանցից առաջինը սովորելու նկատմամբ հետաքրքրության անկումն է: Ինչպես ցույց են տալիս հոգեբանական տարբեր հետազոտություններ, սովորողների 20-ից 40%-ը պահպանում է սովորելու հետաքրքրությունը:

- Երկրորդ պատճառն այն է, որ նույնիսկ այն սովորողները, ովքեր թվում է, թե հաջողությամբ հաղթահարում են ծրագիրը, սակայն ոչ ստանդարտ ուսումնական իրավիճակները չեն կարողանում պատվով հաղթահարել:

Ուստի մաթեմատիկայի ուսուցչի իմ նպատակը տեսնում եմ ոչ միայն և ոչ այնքան սովորողների որոշակի քանակությամբ գիտելիքներ հաղորդելու, այլ ամենակարևորը նրանց ստեղծագործական կարողությունների զարգացման, ինքնուրույն գիտելիքներ ձեռք բերելու ունակության մեջ:

Ուսուցչի գործունեության հիմնական չափանիշը վերջնական արդյունքն է՝ արդյոք մենք կարողացանք աշակերտին տալ որոշակի գիտելիքներ տվյալ թեմայի վերաբերյալ, թե կարողացանք ձևավորել ստեղծագործական գործունեության և ինքնազարգացման պատրաստ անհատականություն: Միայն այն ժամանակ, երբ գիտության հիմունքների յուրացմանը և անձնական որակների զարգացմանն ուղղված կրթական գործունեությունը ձևավորվում է ավելի բարձր մակարդակով, նրա ստեղծագործական կողմը սկսում է հստակ դրսևորվել: Շատ կարևոր է աշակերտների մոտ զարգացնել ստեղծագործական ունակությունները՝ անկախ նրանից՝ երեխան լավ աշակերտ է, թե ոչ: Եվ յուրաքանչյուր սովորող ունի նման ունակություններ: Ուսուցչի խնդիրն է

Ժամանակին նկատել և խրախուսել երեխաների ստեղծագործական ցանկությունը և բնության կողմից ի սկզբանե օժտված կարողությունների զարգացումը:

Հետազոտական աշխատանքի **նպատակն է** զարգացնել հետաքրքրությունը առարկայի նկատմամբ, զարգացնել սովորողների տրամաբանական մտածողությունը և տարածական երևակայությունը:

Նպատակին հասնելու համար առաջադրել են հետևյալ **խնդիրները**.

- Ուսումնասիրել մաթեմատիկայի դերն ու տեղը կենցաղում, նրա կապը այլ գիտությունների հետ:
- Ուսումնասիրել ստեղծագործական կարողությունների զարգացում մաթեմատիկայի միջոցով:
- Բացահայտել սովորողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացման ուղիները:

Գլուխ 1. Ստեղծագործական կարողությունների զարգացում մաթեմատիկայի դասերին

Գիտնականները նշում են, որ մեր արագ փոփոխվող ժամանակներում, մարդու գիտելիքների ծավալը մտածողության կառուցվածքում արագ տեմպերով ավելանում է, բայց տրամաբանական օրենքների յուրացման տեսակետից՝ մտածողության գործընթացը սովորաբար ընթանում է ինքնաբուխ: Հետևաբար, դպրոցականների մտավոր և հատկապես ստեղծագործական գործունեության արտադրողականությունը, ցավոք, շատ հետ է մնում նրանց պոտենցիալ հնարավորություններից և լիովին չի համապատասխանում ժամանակակից կրթության խնդիրներին:

Սովորողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացման խնդրի լուծումը ենթադրում է հաշվի առնել և կիրառել զարգացման հատուկ գործիքների համակարգը, քանի որ սովորողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացման մակարդակը կախված է դպրոցում դասավանդման բովանդակությունից և մեթոդներից:

Որպես կանոն, ավանդական կրթության մեջ ստեղծագործական առաջադրանքներն իրենք էին հանդիսանում աշակերտների արդեն ձևավորված ստեղծագործական կարողությունների ախտորոշման միջոց: Այժմ մենք պետք է շահագրգռված լինենք այդ կարողությունների նպատակային, ուսուցչի կողմից վերահսկվող զարգացման խնդրով՝ ճանաչողական առաջադրանքների հատուկ համակարգի օգնությամբ, որի լուծման հարցում դպրոցականների մոտ պետք է հետաքրքրություն առաջանա ոչ միայն գիտելիքի, այլև դրա ձեռքբերման ուղիների նկատմամբ: Սովորողները նաև առնչվում են մտավոր աշխատանքի գեղագիտական կողմի հետ, երբ սովորում են համեմատել մեկ խնդրի լուծման մի քանի եղանակներ՝ թե՛ կոռեկտության, թե՛ ռացիոնալության, թե՛ «գեղեցկության»՝ պարզության առումով:

Ստեղծագործական առաջադրանքներ պետք է տրվեն ամբողջ դասարանին: Դրանք կատարելիս պետք է գնահատել միայն հաջողությունը: Միշտ պետք է ուշադիր լսել աշակերտին, յուրաքանչյուր աշակերտի մեջ տեսնել առանձնահատուկ կարողություններով ու տաղանդներով անհատականություն: Այսպիսով, հայտնի ամերիկացի հոգեբան Ռոզենթալը պնդում էր, որ այն իրավիճակում, երբ ուսուցիչը

երեխաներից ակնկալում է ակնառու հաջողություն, նրանք իրականում սկսում են հասնել այդ հաջողություններին, նույնիսկ եթե նախկինում համարվում էին ոչ այնքան ընդունակ:

Յուրաքանչյուր երեխա ունի կարողություններ և տաղանդներ: Երեխաները բնականաբար հետաքրքրասեր են: Որպեսզի նրանք ցույց տան իրենց տաղանդները, նրանք մեծահասակների խելացի առաջնորդության կարիք ունեն: Ուսուցչի առաջադրանքներն են՝ օգտագործելով ուսուցման տարբեր մեթոդներ, ներառյալ խաղերը, համակարգված և նպատակաուղղված զարգացնել երեխաների շարժունակությունը:

Որպեսզի ցանկացած դաս ուղղված լինի սովորողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանն ու դրանց իրացմանը, ուսուցիչը այն անցկացնելիս պետք է առաջնորդվի հետևյալ սկզբունքներով.

1. Ուսուցիչը պետք է օգտագործի մանկավարժական զարգացման ժամանակակից տեխնոլոգիաներ. Կենտրոնանա սովորողի կրթական գործունեության առարկա լինելու կարողության զարգացման վրա, որպես նրա զարգացման գործընթաց, որպես ամբողջություն՝ ֆիզիկական, հուզական, մտավոր, անձնական, հոգևոր և բարոյական:
2. «Ուրիշներին ընդունելու» սկզբունքը. Ըստ այս սկզբունքի՝ ուսուցիչը պետք է ի սկզբանե ընդունի աշակերտին որպես անհատ, ով իրավունք ունի լինել իր սեփական, արդեն իսկ հաստատված հատկանիշներով անհատ: Սա նշանակում է, որ աշակերտ-ուսուցիչ հարաբերություններն այլևս չեն կարող կառուցվել օբյեկտ-առարկա փոխազդեցության տրամաբանությամբ:
3. Համագործակցության սկզբունքը. Որպեսզի սովորողները հնարավորություն ունենան զարգացնելու իրենց ստեղծագործական կարողությունները ցանկացած դասի ժամանակ, ուսուցիչը դասի ընթացքում (ընտրովի դասընթաց, դաս) պետք է ուշադրություն դարձնի երեխային հետաքրքրող խնդրի կողմերի վրա երկար ժամանակ կենտրոնանալու անհրաժեշտությունը և կարողությունը և դրանք հասկանալու ցանկությունը, նկատելու, պատճառաբանելու և բացատրություններ տալու կարողություն[2]:

Սովորողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանն ուղղված դասի անցկացման պարտադիր պայմանները կարելի է ձևակերպել հետևյալ կերպ.

1. Ուսուցիչը պետք է ընդունի երեխաների բոլոր պատասխաններն ու արձագանքները (բանավոր և գրավոր պատասխաններ, պատասխաններ գրական և ոչ գրական ձևով, պատասխանները գրաֆիկական և պլաստիկ ձևով, այլ անձի նկատմամբ վարքի և արձագանքի տեսքով):
2. Անհրաժեշտ է ապահովել սովորողների ընտրության և որոշումների կայացման անկախությունը, որպեսզի նրանք կարողանան ինքնուրույն վերահսկել իրենց առաջադիմությունը:
3. Ուսուցիչը պետք է հիանա աշակերտի յուրաքանչյուր գաղափարով:
4. Դաս անցկացնելու անփոխարինելի պայմանը յուրաքանչյուր երեխայի անհատականության դրական աջակցությունն է:
5. Դասի ընթացքում բացառվում է երեխաների անձի և գործունեության վերաբերյալ ցանկացած քննադատություն:
6. Երեխաների առօրյա փորձառությունները պետք է ավելի լայնորեն օգտագործվեն կրթական գործունեության մեջ:

Նման դասի հիմնական նպատակն է օգնել բացահայտելու աշակերտի սեփական կարողությունները:

Ավանդական առաջադրանքի փոխարեն երեխայի ստեղծագործական ներուժը զարգացնելիս նրա առաջ խնդիր է դրվում ամբողջականորեն ապրել իրավիճակը, որում պետք է ներգրավվեն էմոցիոնալ մեխանիզմներ: Հետևաբար, այն, ինչ ամենից հաճախ խանգարում է կանոնավոր դասի ժամանակ, ստեղծագործական ներուժը զարգացնելիս, այն կենտրոնական միջուկն է, որի հետ ուսուցիչը պետք է աշխատի:

Սկզբունքորեն կարևոր է, որ ամեն դասին երեխան զգա բացահայտման բերկրանքը, որպեսզի նրա մոտ ձևավորվի ինքնավստահություն և ճանաչողական հետաքրքրություն: Ուսուցման նկատմամբ հետաքրքրությունը և հաջողությունը

հիմնական պարամետրերն են, որոնք որոշում են երեխայի լիարժեք ինտելեկտուալ և ֆիզիոլոգիական զարգացումը, հետևաբար երեխաների հետ մեր աշխատանքի որակը:

Գիտնականները նշում են, որ անհնար է միանգամից զարգացնել «ստեղծագործական ունակություններ» հասկացության մեջ ներառված հատկությունների ամբողջ համալիրը: Սա երկարաժամկետ, կենտրոնացված աշխատանք է: Ճանաչողական առաջադրանքները պետք է կազմեն համակարգ, որը թույլ է տալիս ձևավորել և զարգացնել սովորողների մտավոր և ստեղծագործական գործունեության ողջ բազմազանությունը և ապահովել վերարտադրողական ֆորմալ-տրամաբանական գործողություններից դեպի ստեղծագործական անցում: Պետք է նաև հիշել, որ ստեղծագործական կարողությունները դիտվում են որպես մի բան, որը չի կրճատվում գիտելիքի, հմտությունների, կարողությունների, այլ բացատրում (ապահովում է) դրանց արագ ձեռքբերումը, համախմբումը և գործնականում արդյունավետ օգտագործումը: Հետևաբար, չի կարելի չնկատել ստեղծագործական կարողությունների զարգացում մտավոր մեխանիզմների՝ հիշողության զարգացման մակարդակի հսկայական նշանակությունը, ուշադրություն, երևակայություն և այլն: Հենց այս հատկություններն են, ըստ հոգեբանների, հիմք են հանդիսանում սովորողների արդյունավետ մտածողության և ստեղծագործական կարողությունների զարգացման համար: Ցավոք սրտի, դա հենց այն է, ինչ ներկայիս դպրոցը շատ քիչ է անում, չնայած հնարավոր է դրանց ձևավորման և զարգացման աշխատանքները պլանավորել հատուկ մշակված առաջադրանքների և վարժությունների համակարգի և ռացիոնալ տեխնիկայի ներդրման միջոցով:

Գլուխ 2. Դպրոցականների ստեղծագործական երևակայությունը զարգացնելու ուղիներ

Որպեսզի դպրոցականները ճանաչողական հետաքրքրություն ցուցաբերեն մաթեմատիկայի նկատմամբ, ավելի խելամիտ կլինի մաթեմատիկայի պատմության տարրերը ներառել ուսումնական գործընթացում[1]: Դա կօգնի ավելի լավ և լիարժեք բացահայտել կարգապահության բովանդակությունը, ընդլայնել սովորողների մտահորիզոնը և բարձրացնել ընդհանուր մշակույթի մակարդակը:

Դասին անհրաժեշտ է համակարգված օգտագործել նյութ, որը նպաստում է տրամաբանական մտածողության զարգացմանը, ստեղծագործական կարողություններին, առարկայի նկատմամբ ճանաչողական հետաքրքրությանը: Իր ուսումնական գործունեության ընթացքում ուսուցիչը չպետք է սովորողներին տա պատրաստի գիտելիքներ, այլ պետք է ուղղորդի նրանց, որպեսզի երեխաները սովորեն գտնել հնարավորինս շատ տարբերակներ խնդիրը վերլուծելու և դրա լուծման ուղիները:

Այսպիսով, կարելի է պնդել, որ դպրոցականները ոչ միայն պատրաստ են օգտագործել ուսուցչի կողմից իրենց առաջարկած ստեղծագործական առաջադրանքները, այլև ունակ են դրանք հորինել և օգտագործել լրացուցիչ խնդիրներ լուծելիս:

Ես աշխատում եմ հինգերորդ դասարանցիների հետ: Նրանք հեշտությամբ կարող են գերվել մաթեմատիկայով, եթե կարողանան թվերի աշխարհը պատկերացնել որպես առասպելական, խորհրդավոր և գրավիչ բան: Դա անելու համար ես դասերին օգտագործեցի հետաքրքիր օրինակներ և խնդիրներ, հետաքրքրաշարժ գրքեր մաթեմատիկայի արտադասարանական ընթերցանության համար:

Ես խրախուսում եմ սովորողներին ինքնուրույն գտնել հետաքրքիր խնդիրներ կամ ստեղծել դրանք: Օրինակ, ահա մի քանի հետաքրքիր խնդիրներ, որոնք աշակերտները գտան և ինքնուրույն կազմեցին.

1. Անապատում աճող ուղտի փշի արմատը հասնում է 15 մ խորության վրա, իսկ Հայաստանի հարավային շրջաններում աճող թզի արմատը 8 անգամ ավելի խորն է: Որքա՞ն էրկար է թզի արմատը:

2. Նոր ծնված կապույտ կետի երկարությունը 7 մ է, հասուն կետի երկարությունը՝ 33 մ, քանի՞ մետր կմեծանա ձագուկը:
3. Սենյակում «զվարճանում» էին 47 ճանճեր: Արան բացեց պատուհանը և սրբիչը թափահարելով՝ դուրս քշեց 12 ճանճեր: Բայց մինչ նա կփակեր պատուհանը, 7 ճանճեր հետ եկան: Քանի ճանճ է հիմա «զվարճանում» սենյակում:

Սովորողների ստեղծագործական երևակայությունը զարգացնելու միջոցներից է նաև հեքիաթներ գրելը, որոնցում հերոս են դառնում մաթեմատիկական առարկաները: Միաժամանակ երեխաները զարգացնում են դիտելու, համեմատելու և ընդհանրացնելու հմտությունները[4]:

Ահա թե ինչ է գրել այդ մասին Վ.Ա. Սուխոմլինսկի. «Հեքիաթներ ստեղծելը երեխաների համար բանաստեղծական ստեղծագործության ամենահետաքրքիր տեսակներից է: Միննույն ժամանակ, սա կարևոր միջոց է մտավոր զարգացման համար: Եթե ինձ հաջողվի հասնել նրան, որ երեխան, ում մտածողության զարգացումը լուրջ դժվարությունների է հանդիպել, հեքիաթ հորինի, իր երևակայության մեջ միացնել շրջապատող աշխարհի մի քանի առարկաներ: Սա նշանակում է, որ կարելի է վստահաբար ասել, որ երեխան սովորել է մտածել»:

Օրինակ՝ երեխաների օգնությամբ կազմվել է «Բնական թվեր» թեմայով ամփոփ դաս՝ ինչպես ճամփորդություն հեքիաթային աշխարհում: Աշակերտների կողմից հորինված «Թվեր ուտող» բացասական կերպարը առևանգել է հեքիաթի հերոսներին, որոնց կարող են ազատել միայն մաթեմատիկական առաջադրանքները կատարելով:

Իհարկե, մաթեմատիկական հեքիաթներ հորինելը պահանջում է ոչ միայն մաթեմատիկական թեմաներով երևակայելու ունակություն, այլ նաև գրագետ հայերեն խոսքի իմացություն:

Դասերի ընթացքում մենք պետք է օգտագործեք հնարավորինս շատ զարգացման առաջադրանքներ: Զարգացման խնդիրները ներառում են.

- առաջադրանքներ, որոնք լուծելու համար չեն պահանջում նոր գիտելիքներ թեմայի վերաբերյալ, անհրաժեշտ է կիրառել առկա գիտելիքները այլ համադրությամբ.

- առաջադրանքներ, որոնց օգնությամբ և որոնց հիման վրա ձեռք են բերվում գիտելիքներ տվյալ առարկայի վերաբերյալ:

Պետք է օգտագործել բոլոր հնարավորությունները, որպեսզի երեխաները հետաքրքրությամբ սովորեն, որպեսզի նրանցից շատերը փորձեն և գիտակցեն մաթեմատիկայի գրավիչ կողմերը, մտավոր կարողությունները բարելավելու և մաթեմատիկա սովորելու դժվարությունները հաղթահարելու նրա կարողությունները:

Ուստի որոշ թեմաներում օգտագործվում են դասեր վարելու ոչ ավանդական ձևեր, որոնցից յուրաքանչյուրը լուծում է իր ուսումնական, զարգացնող, կրթական առաջադրանքները:

Շատ ոչ ավանդական դասեր, ընդգրկված նյութի ծավալով և բովանդակությամբ, հաճախ դուրս են գալիս դպրոցական ծրագրի շրջանակներից և պահանջում են ուսուցչի և սովորողների ստեղծագործական մոտեցումը: Կարևոր է, որ ոչ ավանդական դասի բոլոր մասնակիցներն ունենան հավասար իրավունքներ և հնարավորություններ՝ դրան ակտիվորեն մասնակցելու և սեփական նախաձեռնությունը դրսևորելու համար:

Սովորողների համար ոչ ավանդական դասը անցում է այլ հոգեբանական վիճակի, հաղորդակցության այլ ոճի, դրական հույզերի: Նման դասը հնարավորություն է զարգացնելու ձեր ստեղծագործականությունը և անձնական որակները, գնահատելու գիտելիքի դերը և տեսնելու դրա կիրառումը գործնականում, զգալու տարբեր գիտությունների փոխկապակցվածությունը»

Ուսուցչի համար ոչ ավանդական դասը, մի կողմից, սովորողներին ավելի լավ ճանաչելու և հասկանալու, նրանց անհատական հատկանիշները գնահատելու և ներդասարանային խնդիրներ լուծելու հնարավորություն է (օրինակ՝ հաղորդակցություն), մյուս կողմից՝ դա ինքնաիրացման, աշխատանքին ստեղծագործ մոտեցման, սեփական գաղափարների իրականացման հնարավորություն է:

Իմ դասերի ժամանակ ես օգտագործում եմ խաղային տեխնոլոգիաներ: Խաղի բաղադրիչը տեխնիկայի և առաքման մեթոդների մի շարք է, որը ապահովում է ուսումնական նյութի ներկայացում զվարճալի ձևով:

Խաղի բաղադրիչի կառուցվածքը.

- խաղի հայեցակարգ;
- կանոններ;
- խաղային գործողություններ;
- ճանաչողական բովանդակություն կամ դիդակտիկ առաջադրանքներ.
- սարքավորումներ;
- խաղի արդյունքները:

Այն ունի իր առանձնահատկությունը, որն արտահայտվում է նրանով, որ իր տարրերը կարող է օգտագործվել դպրոցական ժամերին և դրանից հետո:

Դիդակտիկ նյութը կարող է պատրաստել և՛ ուսուցիչը, և՛ աշակերտը:

Ես օգտագործում եմ խաղերի հետևյալ տեսակները.

◀ զարգացնել ուշադրությունը և համախմբել տերմինաբանությունը.

◀ ուսումնամարզական խաղեր;

◀ խաղեր-մրցույթներ (բաժանված թիմերի);

◀ պատմությունների վրա հիմնված խաղեր՝ լուսաբանված նյութը ամրապնդելու համար.

◀ ինտելեկտուալ և կրթական խաղեր;

◀ ինտելեկտուալ և ստեղծագործական խաղեր.

Հիմնական արդյունքը դասերի նկատմամբ սովորողների հետաքրքրության աճն է և ուսուցման որակի կայուն մակարդակը: Ուսուցչի համակարգված աշխատանքը սովորողների ստեղծագործական գործունեությունը կազմակերպելու հարցում նրանց ծանոթացնում է իրականանալի հետազոտական աշխատանքին, զարգացնում է նախաձեռնությունը, զարգացնում կամք և գիտելիքների անհրաժեշտություն:

2.1 Ինտելեկտուալ խաղեր՝ որպես անձի զարգացման միջոց

Երեխայի համար խաղն ամենալուրջ գործն է: Խաղի ժամանակ երեխայի առջև բացահայտվում է աշխարհը, բացվում են անձնի ստեղծագործական ունակությունները:

Առանց խաղերի չկա և չի կարող լինել լիարժեք մտավոր զարգացում

Վ.Ա.Սուխոմլինսկի

Դասարանում ես օգտագործեցի ինտելեկտուալ և ստեղծագործական խաղեր, որոնք անհատական զարգացման անհրաժեշտ միջոց են:

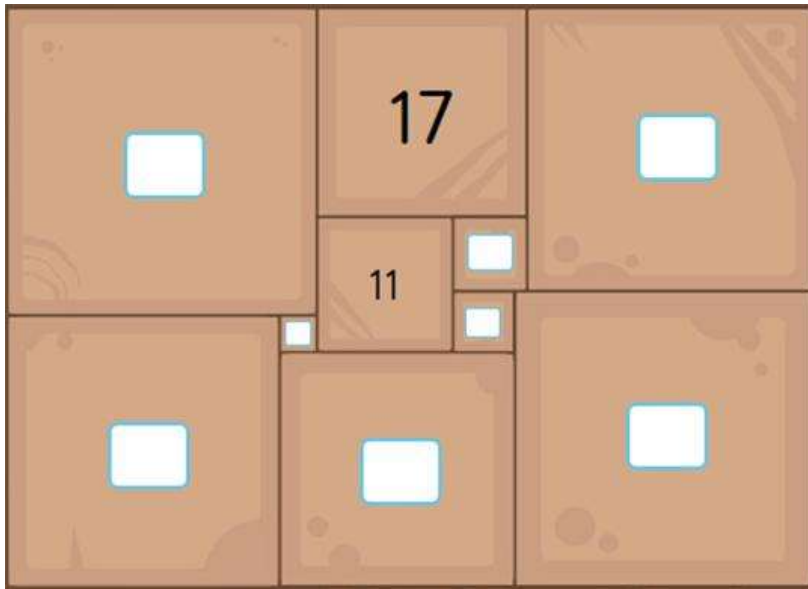
Ինտելեկտուալ խաղերը առաջադրանքների անհատական կամ կոլեկտիվ կատարում են, որոնք պահանջում են արդյունավետ մտածողության կիրառում սահմանափակ ժամանակային պայմաններում[3]:

Ինտելեկտուալ խաղերը համատեղում են ինչպես խաղային, այնպես էլ կրթական գործունեության առանձնահատկությունները:

Նրանք զարգացնում են մտածողությունը՝ պահանջելով հասկացությունների ձևակերպում և հիմնական մտավոր գործողությունների (դասակարգում, վերլուծություն, սինթեզ) կատարում: Ինտելեկտուալ խաղերին մասնակցելը աշակերտներից պահանջում է զարգացնել իրենց ժամանակագրությունը (տարածության և ժամանակի մասին անձնական պատկերացումների մի շարք):

Բոլոր ինտելեկտուալ խաղերը պայմանականորեն կարելի է բաժանել տարրական կամ կոմպոզիտային (ներկայացնելով տարրական խաղերի համադրություն): Ամենապարզ ինտելեկտուալ խաղերը թեստային խաղերն են, որտեղ մի քանի պատասխաններից պետք է ընտրել ճիշտը: Ներկայացնեմ ինտելեկտուալ խաղի օրինակ, որը ես կիրառում եմ իմ դասերին:

Առաջադրանք: Գտեք բոլոր քառակուսիների կողմերը, եթե գիտեք երկու քառակուսիների կողմերը:

2.2 Ստեղծագործական խաղեր՝ որպես անձի զարգացման միջոց

Ստեղծագործական խաղերը ներառում են առաջադրանքներ «բաց պատասխանով» (ոչ մի ճիշտ լուծում): Խաղի ընթացքում սովորողները արվեստի այս կամ այն տեսակի միջոցներով արտահայտվելու հնարավորություն են ունենում, ինչի արդյունքում ծնվում է որոշակի յուրահատուկ, չպլանավորված արդյունք:

Անհատի մտավոր և ստեղծագործական զարգացման վրա ազդող գործոններից է ուսուցչի և աշակերտի համագործակցությունը: Համագործակցության հիմնական պայմանը դասին բարի կամքի, հետաքրքրության, ողջամիտ պահանջների մթնոլորտի ստեղծումն է: Ուստի մենք պետք է ճիշտ հարաբերություններ հաստատենք թիմի հետ որպես ամբողջություն և յուրաքանչյուր աշակերտի հետ առանձին:

Դրա համար պետք է ձգտել հասկանալ երեխաների ներաշխարհը, անկեղծ լինել նրանց հետ և նրանց ինքնադրսևորվելու հնարավորություն տալ: Համագործակցության մթնոլորտը, ընկերական մթնոլորտը, ուսուցչի և աշակերտի միջև հավասար պայմաններով շփումը հնարավորություն է տալիս խնդիրների քննարկումն ավելի ազատ դարձնել:

Առարկաների նկատմամբ հետաքրքրություն զարգացնելու համար աշխատանքի արդյունավետ ձևերը դասերն են, որոնք պարունակում են որոշ անսպասելի շրջադարձեր և օրիգինալ անկյուններ: Ուստի իմ ուսումնական գործունեության ընթացքում անցկացնում եմ տարբեր տեսակի դասեր՝ խաղի դաս, հեքիաթի դաս, ճամփորդական դաս: Ներկայացնեմ ստեղծագործական խաղի եմկ օրինակ:

«Կողավորիչ»: Հատուկ թեմայի վերաբերյալ խնդիրներ լուծելու ավգորիթ կիրառելիս, միապաղաղ աշխատանքից հոգնածությունից խուսափելու համար, տառերի միջոցով կարող եք գաղտնագրել բառը մի շարք առաջադրանքների մեջ: Բոլոր առաջադրանքները լուծելուց հետո երեխաները կկարողանան վերձանել այն և ինքնուրույն սովորել ինչ-որ նոր, օգտակար գիտելիքների տարբեր ոլորտներից: Այստեղ կարող եք օգտագործել հետաքրքիր փաստեր աշխարհագրությունից, պատմությունից, կենսաբանությունից, երաժշտությունից, գրականությունից...

Թեմա՝ Բաժանում (5-րդ դասարան)

Նման առաջադրանքները կարող են օգտագործվել ինչպես ընդհանուր աշխատանքի ընթացքում, այնպես էլ որպես ինքնուրույն աշխատանք: Նման առաջադրանքները օգտակար են նաև անհատական առաջադրանքների համար:

Բաժանման գործընթացը շատ բարդ է և ժամանակատար: Ահա գաղտնագրված օրինակների մի շարք:

Ա	1742:13	Պ	44829:51	Կ	19229:67
Պ	19824:236	Ու	92550:75	Ա	140751:351
Զ	55974:57	Կ	152160:16	Ը	80772:381

Բոլոր օրինակները ճիշտ լուծելով և ստացված թվերը աճման կարգով դասավորելով կկարդաք երաժշտական գործիքի անվանում:

84	134	212	287	401	879	982	1234	9510
Պ	Ա	Ը	Կ	Ա	Պ	Զ	Ու	Կ

Դուք կարող եք նրանց ինքնուրույն լուծում տալ, կարող եք լուծել մեկ օրինակ և այլն, բայց անպայման կլինեն աշակերտներ, ովքեր կփորձեն դա անել ավելի արագ և գնահատական վաստակել:

Եվ օգտագործելով այս սկզբունքը, մենք կարող ենք առաջադրանքներ ստեղծել դրական և բացասական թվերով գործողությունների համար, հավասարումներ լուծելիս համամասնության հիմնական հատկությունը կիրառելու համար:

2.3 Արդյունքների վերլուծություն

Ինտելեկտուալ և ստեղծագործական խաղերի ներդրումը մեծ ազդեցություն ունեցավ 5-րդ դասարանում տարբեր հմտությունների զարգացման վրա: Երբ սովորողները զբաղվեցին այս գործունեությամբ, հասկացա, որ դրանք զարգացնում էին քննադատական մտածողության հմտությունները: Դասարանի մոտ 40%-ը նկատելի բարելավում է ցույց տվել խնդիրներ լուծելու իրենց կարողությունների մեջ՝ սովորելով վերացնել բարդ խնդիրները և նորարարական լուծումներ մշակել:

Տրամաբանական դատողությունը՝ քննադատական մտածողության հիմնարար բաղադրիչը, նույնպես բարելավվել է, որտեղ սովորողների մոտավորապես 30%-ը ցույց է տվել վերլուծական մտածողության բարձր իմացություն: Նրանք ավելի լավ են դարձել կետերը միացնելու և առողջ դատողություններ անելիս:

Այս խաղերի արդյունքում ծաղկեց ստեղծագործական ունակությունները: Դասարանի տպավորիչ 50%-ը ունեցել է ստեղծագործական մտածողության կարողությունների աճը: Նրանք ավելի հմուտ են նոր գաղափարներ առաջացնելու և սովորական սահմաններից դուրս մտածելու հարցում:

Հետ չմնացին հաղորդակցվելու և համագործակցելու հմտությունները: Սովորողների մոտ 25%-ը բարելավվել է արդյունավետ հաղորդակցվելու իրենց կարողությունը, հատկապես խմբային գործունեության և քննարկումների ժամանակ: Նմանապես

զարգացնում էին համագործակցության հմտությունները, երբ դասարանի մոտ 20%-ն ավելի հմուտ դարձավ միասին աշխատելու և ընդհանուր նպատակներին հասնելու գործում:

Ուշադրության և կենտրոնացման ոլորտում սովորողների մոտ 30%-ը նկատելի առաջընթաց է գրանցել: Նրանք ավելի հմուտ դարձան իրենց ուշադրությունը պահպանելու և խճճված մանրամասներին ուշադրություն դարձնելու հարցում, որը բազմաթիվ կիրառական հմտություն էր:

Այս խաղերի ազդեցությունը հմտությունների զարգացման վրա միատեսակ չէր և կախված էր յուրաքանչյուր սովորողի ներգրավվածության և մասնակցության մակարդակից: Այնուամենայնիվ, ինտելեկտուալ և ստեղծագործական խաղերի ներդրումը զգալի, դրական ազդեցություն ունեցավ դասարանի հմտությունների զարգացման վրա:

Եզրակացություն և առաջարկություններ

Այս հետազոտական աշխատանքի ընթացքում ուսումնասիրել եմ մաթեմատիկայի նկատմամբ հետաքրքրություն զարգացնելու, սովորողների տրամաբանական մտածողությունը զարգացնելու և նրանց երևակայությունը զարգացնելու բազմակողմանի նպատակները:

1. Հետազոտությունը արժեքավոր պատկերացումներ է տվել մաթեմատիկական գիտելիքների գործնական կիրառման, և առօրյա կյանքում դրա առանցքային դերի վերաբերյալ: Բացի այդ, ուսումնասիրել եմ ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը մաթեմատիկական կրթության համատեքստում և բացահայտել այդ հմտությունները խթանելու հնարավոր ուղիները:

2. Այս հետազոտության ընթացքում ընդգծվել է մաթեմատիկական գիտելիքների գործնական ուղղվածությունը: Ցույց եմ տվել, որ մաթեմատիկական առանձին գիտություն չէ, այլ հիմնարար գործիք, որը ներթափանցում է առօրյա կյանքի տարբեր ասպեկտներ:

3. Ավելին, մեր հետազոտությունը լույս է սփռել մաթեմատիկայի ուսումնասիրության միջոցով ստեղծագործական կարողությունների զարգացման վրա: Ստեղծագործությունը ժամանակակից աշխարհում կարևոր հմտություն է, և դրա զարգացումը պետք է լինի կրթության անբաժանելի մասը: Պարզել եմ, որ մաթեմատիկական մեծ հնարավորություններ է տալիս ստեղծագործելու համար, հատկապես խնդիրների լուծման, մաթեմատիկական հասկացությունների ուսումնասիրման և մաթեմատիկական մարտահրավերներին նորարարական մոտեցումների խրախուսման միջոցով:

Առաջարկություններ.

Այս հետազոտության արդյունքների հիման վրա առաջարկում եմ հետևյալ առաջարկությունները մանկավարժներին:

1. Իրական աշխարհի կիրառությունների ինտեգրում. Մաթեմատիկայի նկատմամբ սովորողների հետաքրքրությունը մեծացնելու համար մանկավարժները պետք է ինտեգրեն իրական աշխարհի ծրագրերն ու օրինակները ուսումնական ծրագրում:

2. Խրախուսեք ստեղծագործական խնդիրների լուծումը. Ստեղծեք միջավայր, որը խրախուսում է ստեղծագործական խնդիրների լուծումը մաթեմատիկայի դասարանում: Հանձնարարեք դժվարին և բաց խնդիրներ, որոնք պահանջում են սովորողների քննադատորեն և ստեղծագործորեն մտածել լուծումներ գտնելու համար:

Եզրափակելով, այս առաջարկությունների իրականացմամբ մենք կարող ենք աշխատել մաթեմատիկայի նկատմամբ ավելի խոր հետաքրքրություն առաջացնելու, տրամաբանական մտածողության և տարածական երևակայության զարգացման ուղղությամբ սովորողների շրջանում՝ միաժամանակ զարգացնելով նրանց ստեղծագործական կարողությունները այս կենսական առարկայի նկատմամբ: Նման ջանքերը կարող են տևական և դրական ազդեցություն ունենալ ինչպես առանձին աշակերտների, այնպես էլ ողջ հասարակության վրա:

Գրականության ցանկ

1. Моро М. П., Степанова С. В. Математика. Начальная школа. 2014. №8. С, 79-82.
2. Психология: Учебник для гуманитарных вузов. Под общей редакцией В. Н. Дружинина.
3. Ремчукова И. Б., Математика. 5- 8 классы: игровые технологии на уроках
4. Ф.Ф, Нагибин “Математическая шкатулка”.